

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Ю. В. Котляр

АЛЬТЕРНАТИВНА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Методичні рекомендації

Випуск 374

Миколаїв – 2021

УДК 94–028.82(477)(076)
К 73

Рекомендовано до друку вченою радою Чорноморського національного університету імені Петра Могили (протокол № 7 від 30 серпня 2021 р.).

Рецензенти:

Чернявський В. В., заступник директора з наукової роботи Миколаївського обласного краєзнавчого музею «Старофлотські казарми», кандидат історичних наук.

К 73

Котляр Ю. В. Альтернативна історія України : методичні рекомендації / Ю. В. Котляр. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. – 32 с. (Методична серія ; вип. 374).

Методичні рекомендації містять концепцію навчальної дисципліни, її опис, структуру, тематичний план лекцій і семінарських занять, матеріали для самостійної роботи і контролю знань студентів. Вони розраховані на глибоке оволодіння програмним матеріалом курсу «Альтернативна історія України» та активізацію самостійної роботи студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 032 «Історія та археологія»

Будуть корисні викладачам, студентам, усім, хто цікавиться проблемами альтернативної історії України.

УДК 94–028.82(477)(076)

ISSN 1811-492X

© Котляр Ю. В., 2021
© ЧНУ ім. Петра Могили, 2021

Зміст

Концепція навчальної дисципліни та її місце в освітній програмі	4
Опис навчальної дисципліни	7
Структура навчальної дисципліни (денна та заочна форми навчання)	8
Тематичний план лекцій	10
Тематика семінарських занять (денна та заочна форми навчання)	12
Матеріали для самостійної роботи і контролю знань студентів	17
Завдання для самостійної роботи	17
Теми рефератів.....	18
Контрольна робота	19
Перелік питань до заліку.....	20
Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання	22
Список рекомендованих джерел	25
Джерела	25
Електронні джерела	25
Література.....	26
Словник дисципліни	30

Концепція навчальної дисципліни та її місце в освітній програмі

Альтернативність є невід'ємною частиною нашого життя: кожної хвилини будь-яка людина постає перед вибором – зробити так чи можливо інакше. Людське життя – своєрідне перехрестя, від обраного шляху якого доля може докорінно змінитися. Така варіативність людського буття, ймовірна можливість існування різних альтернативних шляхів розвитку історичних сценаріїв і дала поштовх для наукових досліджень альтернативної історії.

І якщо альтернативну історію асоціюють найчастіше з літературою або філософією історії, то прийшов час відійти від подібних стереотипів і розглянути її з точки зору історичних досліджень.

Альтернативна історія – історико-культурний напрям студій з історіографії, культурології, генології, феноменології, які за основу дослідження приймають багатовимірність історичного часу. У дискурсі літератури термін має значення метажанру.

Метажанр альтернативної історії має три принципових положення, з яких випливають такі його ознаки:

- до точки дивергенції описана історія повністю відповідає зафіксованій світовій чи національній історії, інакше кажучи, альтернативна історія не може базуватися на гіпотезах та вигадках, в творі повинні фігурувати й діяти реальні історичні постаті;
- альтернативна історія – це історія людства, тому в творі цього жанру дійовими персонажами не можуть виступати анімалістичні образи чи представники позаземних цивілізацій;
- якщо у творі використовується художній прийом з паралельним світом, віртуальною реальністю, то цей світ повинен бути ідентичним до реального, цивілізаційного простору до точки дивергенції та істотно відрізнятися після неї.

Функціонування метажанру альтернативної історії на межі фантастики й історичного роману підтверджується спільним полем діяльності. Альтернативна історія «дозволяє проаналізувати хід історичних подій, оцінити роль в історії тих чи інших постатей і випадкових факторів, і, разом з тим, – що найголовніше – зрозуміти закономірності історичних подій, щоб у реальності уникнути повторення колись зроблених помилок». Амбівалентність ознак цього жанру пов'язана з тим, що він виокремився з царини наукової фантастики та виробився на жанровій матриці історичного роману.

Мета курсу: дати студентам наукові знання з альтернативної історії та особливостей розвитку новітньої української літератури, починаючи з 20-х р. XX ст. до початку XXI ст., розширити і поглибити знання із всесвітньої історії, літератури та краєзнавства, спонукати студентів до пошукової роботи через аналіз наукових праць та художніх творів вітчизняних та світових дослідників і письменників. Ключовим для альтернативно-історичної літератури є вираження сумніву людства у правильності обраного шляху, а також переосмислення аспектів розвитку цивілізації.

Завдання:

- допомога студентам в розумінні важливості альтернативного історичного пізнання, що дає змогу пізнати себе і навколишній світ;
- ознайомлення студентів з особливостями розвитку української літератури XIX–XXI ст.; поглиблення відомостей про значний шар літературного матеріалу філософського, соціологічного, історико-культурного характеру;
- сформувати у студентів підхід до суспільних явищ з позиції історизму, діалектичного розуміння багатогранності, різноманітності, багатоваріантності та суперечності історичного процесу.

Очікувані результати навчання:

Знання:

- місця українського письменства 20-х р. XX ст. – початку XXI ст. у загальній історії української літератури;
- зовнішніх і внутрішніх чинників літературного процесу 20-х р. XX ст. – початку XXI ст.;
- літературні моделі творів з альтернативної історії України її представників 20-х р. XX ст. – початку XXI ст.;
- змісту історичних та літературознавчих понять і термінів.

Уміння:

- орієнтуватися в генераційних, географічних і стильових координатах української літератури кінця 20-х р. XX ст. – початку XXI ст.;
- визначати альтернативні варіанти хронологічних меж різних історичних подій, їх зміст та послідовність;
- оперувати сучасними літературознавчими термінами;
- аналізувати художні тексти студійованого періоду, визначати їх специфіку.

Кінцеві результати вивчення курсу включають:

- уміння узагальнювати, критично осмислювати та визначати можливості використання позитивного чи упередження модифікованого повтору негативного досвіду;

- набуття навичок застосування альтернативної історичної інформації в ході аналізу та корегування сучасних історичних явищ та процесів;

- вироблення у студентів альтернативного підходу до суспільних явищ з позицій багатогранності, різноманітності, багатоваріантності та суперечності історичного процесу.

Вивчення предмету «Альтернативна історія України» забезпечує реалізацію наступних компетентностей:

Загальні компетентності:

- ЗК 01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК 11. Здатність до пошуку, обробки та аналізу інформації різних джерел.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

- СК 02. Здатність здійснювати історичні й археологічні дослідження з визначеної тематики, в тому числі використовуючи методологічний інструментарій інших гуманітарних і соціальних наук.

- СК 04. Здатність виявляти специфіку в підходах до вирішення проблем в галузі історії та археології представників різних наукових напрямів та шкіл, критично осмислювати новітні досягнення історичної науки.

- СК 13. Здатність вибирати необхідні методи дослідження, модифікувати існуючі та розробляти нові методи.

Програмні результати навчання:

- ПР 01. Аналізувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної історичної науки, критично оцінювати стан проблеми та результати останніх досліджень.

- ПР 03. Розробляти й реалізовувати історичні та міждисциплінарні проекти з урахуванням сучасних методологічних підходів.

- ПР 05. Планувати і виконувати наукові дослідження у сфері історії та археології, висувати та перевіряти гіпотези, обирати методи дослідження, аналізувати результати, обґрунтовувати висновки.

- ПР 11. Уміти презентувати написані тексти та робити презентації усно різної довжини та складності українською або іноземною мовами.

- ПР 12. Розширювати базові знання принципів проєктування і застосування сучасних комп'ютерних систем та мереж в наукових дослідженнях.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Альтернативна історія України	
Галузь знань	03 «Гуманітарні науки»	
Спеціальність	032 «Історія та археологія»	
Спеціалізація (якщо є)		
Освітня програма	«Історія та археологія»	
Рівень вищої освіти	Магістр	
Статус дисципліни	Вибіркова	
Курс навчання	5	
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма
	10	16, 17
Загальна кількість кредитів ЄКТС / годин	5,5 кредитів / 165 годин	
Структура курсу:	Денна форма	Заочна форма
	Всього – 165 годин	Всього – 165 годин
	18 годин	9 годин
	36 годин	9 годин
	111 годин	147 годин
Відсоток аудиторного навантаження	33 %	11 %
Мова викладання	українська	
Форма проміжного контролю (якщо є)	–	
Форма підсумкового контролю	залік	

Структура навчальної дисципліни (денна та заочна форми навчання)

Денна форма

№	Теми	Лекції	Практичні (семінарські, лабораторні, півгрупові)	Самостійна робота
1	Тема 1. Альтернативна історія – метажанр української літератури	2	4	12
2	Тема 2. Теоретико-методологічні основи альтернативно-історичного розвитку	2	4	12
3	Тема 3. Альтернативна історія в історичних дослідженнях та літературі	2	4	12
4	Тема 4. Утопічні та антиутопічні моделі альтісторії	2	4	12
5	Тема 5. Криптоісторична модель в українській фантастиці	2	4	13
6	Тема 6. Міфологічне фентезі в альтернативній історії	2	4	12
7	Тема 7. Альтернативний всесвіт у творчості Олеся Бердника	2	4	12
8	Тема 8. «Фолк-історії» в системі наукових поглядів та сучасна література	2	4	12
9	Тема 9. Альтернативна історія в новітній українській літературі	2	4	14
	Усього за курсом	18	36	111

Заочна форма:

№	Теми	Лекції	Практичні (семінарські, лабораторні, півгрупові)	Самостійна робота
1	Тема 1. Альтернативна історія – метажанр української літератури	1	1	16
2	Тема 2. Теоретико-методологічні основи альтернативно-історичного розвитку	1	1	16
3	Тема 3. Альтернативна історія в історичних дослідженнях та літературі	1	1	16

Альтернативна історія України

Продовження табл.

4	Тема 4. Утопічні та антиутопічні моделі альт історії.	1	1	16
5	Тема 5. Кriptoісторична модель в українській фантастиці	1	1	17
6	Тема 6. Міфологічне фентезі в альтернативній історії	1	1	16
7	Тема 7. Альтернативний всесвіт в творчості Олеся Бердника	1	1	16
8	Тема 8. «Фолк-хісторі» в системі наукових поглядів та сучасна література	1	1	16
9	Тема 9. Альтернативна історія в новітній українській літературі	1	1	18
	Усього за курсом	9	9	147

Тематичний план лекцій

№	Тема заняття/план
1	Тема 1. Альтернативна історія – метажанр української літератури 1. Предмет і завдання дисципліни «Альтернативна історія України». 2. Підходи до визначення поняття метажанр. 3. Альтернативна історія в українській фантастиці.
2	Тема 2. Теоретико-методологічні основи альтернативно-історичного розвитку 1. Антропологічний поворот в історіософській теорії та ідея альтернативності. 2. Конструктивістський підхід в епістемології та альтернативно-історичні побудови. 3. Проблема випадковості у філософсько-історичному дискурсі ХХ ст.
3	Тема 3. Альтернативна історія в історичних дослідженнях та літературі 1. Альтернативна історії у працях Брюссельської школи. 2. Ретроальтернавістика як філософський жанр історичної літератури. 3. Жанри альтернативної історії у світовій літературі. 4. Професійні історики про альтернативність в історії.
4	Тема 4. Утопічні та антиутопічні моделі альтісторії 1. Утопія та антиутопія в українській літературі. 2. Соціальні антиутопії В. Винниченка («Сонячна машина», «Лепрозорій», «Слово за тобою, Сталіне!»). 3. Утопія Д. Андруш «Синглет Хігса». 4. Бетризація суспільного та людського ладу в антиутопічних романах Ю. Щербака.
5	Тема 5. Кривоісторична модель в українській фантастиці 1. Кривоісторія – прихована історія. 2. Образ «загубленого світу» в романі В. Владка «Нащадки скіфів». 3. Кривоісторичні романи А. Валентинова («Сірий Шуліка», «Око сили»).
6	Тема 6. Міфологічне фентезі в альтернативній історії 1. Роль міфу в символічному романі Ю. Яновського «Майстер корабля». 2. Слов'янське фентезі В. Арєнєва «Бісова душа, або Заклятий скарб». 3. Міф в інтерпретації сучасних українських письменників-фантастів Марини та Сергія Дяченків.
7	Тема 7. Альтернативний всесвіт в творчості Олеса Бердника 1. Космічні утопії О. Бердника. 2. Повість-легенда О. Бердника «Покривало Ізиди». 3. Роман-феєрія О. Бердника «Вогнесміх».

8	Тема 8. «Фолк-історії» в системі наукових поглядів та сучасна література 1. Мета та завдання «фолк-історії» в реаліях пострадянського простору. 2. Теорії Л. Гумільова як своєрідне підґрунтя зародження «фолк-історії». 3. Класики «фолк-історії» та їх ідеї у наукових та літературних творах. 4. Супротивники «фолк-історії».
9	Тема 9. Альтернативна історія в новітній українській літературі 1. Науково-популярні сценарії альтернативного розвитку історії України у працях Д. Шурхала та В. Лещенка. 2. Альтернативи історичного процесу в українській художній літературі (О. Ірванець, В. Кожелянко). 3. Альтернативи розвитку історичного процесу у творах П. Станіславського та Ю. Лукшица.

Тематика семінарських занять (денна та заочна форми навчання)

Денна форма

№	Тема заняття/план
1	Тема 1. Альтернативна історія – метажанр української літератури 1.1. 1. Предмет і завдання курсу «Альтернативна історія України». 2. Методологічні принципи вивчення альтернативної історії. 3. Альтернативність – невід’ємна частина нашого життя. 1.2. 1. Поняття метажанру О. Галича. 2. Відмінності жанру та метажанру Т. Бовсунівської. 3. Альтернативна історія – метажанр. Додаткові питання: 1. Типи й різновиди моделювання альтісторичних сценаріїв. 2. Концепції альтернативно-історичних творів. 3. Побудови альтісторичних сюжетів у новітньому літературному процесі.
2	Тема 2. Теоретико-методологічні основи альтернативно-історичного розвитку 2.1. 1. Антропологічний поворот в історіософській теорії та ідея альтернативності. 2. Конструктивістський підхід в альтернативно-історичних побудовах. 3. Проблема випадковості у філософсько-історичному дискурсі XX ст. 2.2. 1. Свобода історика і ймовірність альтернативного бачення минулого. 2. Феномен альтернативної історії у сфері наукових досліджень. 3. Онтологія альтернативної історії. Додаткові питання: 1. Поняття альтернативної історії в філософії історії. 2. Жанрова класифікація альтернативно-історичних побудов. 3. Прояви ідей альтернативності минулого в художній культурі та медійному просторі.
3	Тема 3. Альтернативна історія в історичних дослідженнях та літературі 3.1. 1. Початки історичних альтернатив (Тит Лівій, Гальфريد Монмутський). 2. Концепція нелінійності розвитку у працях Брюссельської школи. 3. «Точки біфуркації» в альтернативній історії.

	3.2.1. Жанри альтернативної історії у світовій літературі. 2. Ф. Бродель про багатоманітність історичних часів. 3. Альтісторія на межі глобального і часткового. Додаткові питання: 1. Проблеми альтернативної історії в радянській історіографії. 2. Соціальний та антропологічний виміри історії Н. Яковенко. 3. Ретроальтернативістика як філософський жанр історичної літератури.
4	Тема 4. Утопічні та антиутопічні моделі альтісторії 4.1. 1. Жанр «утопія» в українській фантастиці. 2. Утопічна фантастика Г. Пагутяк «Писар Східних Воріт Притулку». 3. Класична утопія Д. Андруш «Синглет Хігса». 4.2. 1. Антиутопічна модель альтернативної історії. 2. Соціальні антиутопії В. Винниченка («Сонячна машина», «Лепрозорій», «Слово за тобою, Сталіне!»). 3. Бетризація суспільного та людського ладу в антиутопічних романах Ю. Щербака. Додаткові питання: 1. Стимпанк в українській літературі. 2. «Харків 1938» О. Ірванця – варіант альтернативної історії України XX ст. 3. Постапокаліптичні сюжети в сучасній українській літературі. 4. Марина та Сергій Дяченко «Армагеддом».
5	Тема 5. Криптоісторична модель в українській фантастиці 5.1. 1. Криптоісторія – прихована історія. 2. Криптоісторія та вітчизняна історія: найбільш характерні прояви. 3. Криптоісторія сьогодення. 5.2. 1. Використання криптоісторичного методу в сучасній літературі. 2. Образ «загубленого світу» в романі В. Владка «Нащадки скіфів». 3. Криптоісторичні романи А. Валентинова («Сірий Шуліка», «Око сили»). Додаткові питання: 1. «Теорія змови» як прояв конспірологічної теорії в поясненні історичних подій. 2. Класифікація конспірологічних теорій. 3. Філософський підхід у вивченні «теорій змов».
6	Тема 6. Міфологічне фентезі в альтернативній історії 6.1. 1. Слов'янське фентезі. 2. Фентезі у прозі українських письменників-фантастів. 3. Роль міфу в символічному романі Ю. Яновського «Майстер корабля».

	6.2. 1. Н. Савчук – цикл «Літописи Семисвіття». 2. Фентезі В. Аренева «Бісова душа, або Заклятий скарб». 3. Підліткове фентезі В. Рутківського «Джури». Додаткові питання: 1. Фантастичний світ у романі Марини і Сергія Дяченків «Дика енергія. Лана». 2. «Чарівний роман для юнацтва» Дяченків «Ритуал». 3. Міф в інтерпретації сучасних українських письменників-фантастів.
7	Тема 7. Альтернативний всесвіт у творчості Олесь Бердника 7.1. 1. Олесь Бердник – фантаст опозиціонер. 2. Проєкт «Альтернативної Еволюції». 3. Гуманістичне об'єднання «Українська Духовна Республіка». 7.2. 1. Ноосферна традиція В. Вернадського і О. Бердника. 2. Фантастика як утопія («Серце Всесвіту») 3. Космічні утопії та антиутопії у творчості О. Бердника («Діти Безмежжя», «Зоряний Корсар», «Дві безодні») Додаткові питання: 1. Повість-легенда О. Бердника «Покривало Ізиди». 2. Міфологічні основи роману-феєрії О. Бердника «Вогнесміх». 3. О. Бердник – творець альтернативних світів.
8	Тема 8. «Фolk-історії» в системі наукових поглядів та сучасна література 8.1. 1. Мета та завдання «фolk-історії» в реаліях пострадянського простору. 2. Теорії Л. Гумільова як своєрідне підґрунтя зародження «фolk-історії». 3. «Фolk-історії» у працях вітчизняних та пострадянських класиків. 8.2. 1. «Нова хронологія» Фоменка-Носовського – теорія радикального перегляду історії. 2. Основні концепції «Нової хронології» у науковій та художній літературі. 3. Відмінності між « новою » і традиційною хронологією. Додаткові питання: 1. «Фolk-історії» як явище масової культури. 2. Новітня міфотворчість В. Бебика. 3. Ю. Шилов «Праісторія Русі-України».
9	Тема 9. Альтернативна історія в новітній українській літературі 9.1. 1. Науково-популярні сценарії альтернативного розвитку історії України (В. Лещенко). 2. «Якбитологія» Д. Шурхала. 3. Історична альтернатива О. Ірванця «Рівне/Ровно (Стіна)».

	9.2. 1. Альтернативна література в романі-анекдоті В. Кожелянко «Дефіляда в Москві». 2. Альтернативний світ гетьманату П. Скоропадського у повістях П. Станіславського «Протистояння. Інша реальність. Повітряні чорнороби війни», «Йшов четвертий день війни». 3. Електрика для розваг у творі І. Сілівра «Фокусник». Додаткові питання: 1. В. Івченко «Химери «Дикого поля». 2. М. Січеславець «Східний вал. 1985: альтернативні історії про Дніпропетровськ і Січеслав». 3. Альтернативи розвитку історичного процесу у творах Ю. Лукшица.
--	---

Заочна форма

№	Тема заняття/план
1	Тема 1. Альтернативна історія – метажанр української літератури 1. Предмет і завдання дисципліни «Альтернативна історія України». 2. Підходи до визначення поняття метажанр. 3. Альтернативна історія в українській фантастиці.
2	Тема 2. Теоретико-методологічні основи альтернативно-історичного розвитку 1. Антропологічний поворот в історіософській теорії та ідея альтернативності. 2. Конструктивістський підхід в епістемології та альтернативно-історичні побудови. 3. Проблема випадковості у філософсько-історичному дискурсі ХХ ст.
3	Тема 3. Альтернативна історія в історичних дослідженнях та літературі 1. Альтернативна історії у працях Брюссельської школи. 2. Жанри альтернативної історії у світовій літературі. 3. Професійні історики про альтернативність в історії.
4	Тема 4. Утопічні та антиутопічні моделі альтісторії 1. Утопія та антиутопія в українській літературі. 2. Соціальні антиутопії В. Винниченка («Сонячна машина», «Лепрозорій», «Слово за тобою, Сталіне!»). 3. Бетризація суспільного та людського ладу в антиутопічних романах Ю. Щербака.
5	Тема 5. Криптоісторична модель в українській фантастиці 1. Криптоісторія – прихована історія. 2. Образ «загубленого світу» в романі В. Владка «Нащадки скіфів». 3. Криптоісторичні романи А. Валентинова («Сірий Шуліка», «Око сили»).
6	Тема 6. Міфологічне фентезі в альтернативній історії 1. Роль міфу в символічному романі Ю. Яновського «Майстер корабля». 2. Слов'янське фентезі В. Арєнєва «Бісова душа, або Заклятий скарб». 3. Міф в інтерпретації сучасних українських письменників-фантастів Марини та Сергія Дяченків.

7	Тема 7. Альтернативний всесвіт в творчості Олеся Бердника 1. Космічні утопії О. Бердника. 2. Повість-легенда О. Бердника «Покривало Ізиди». 3. Роман-феєрія О. Бердника «Вогнесміх».
8	Тема 8. «Фолк-історія» в системі наукових поглядів та сучасна література 1. Мета та завдання «фолк-історії» в реаліях пострадянського простору. 2. Теорії Л. Гумільова як своєрідне підґрунтя зародження «фолк-історії». 3. Класики «фолк-історії» та їх ідеї у наукових та літературних творах.
9	Тема 9. Альтернативна історія в новітній українській літературі 1. Науково-популярні сценарії альтернативного розвитку історії України у працях Д. Шурхала та В. Лещенка. 2. Альтернативи історичного процесу в українській художній літературі (О. Ірванець, В. Кожелянко). 3. Альтернативи розвитку історичного процесу у творах П. Станіславського та Ю. Лукшица.

Групове семінарське заняття представляє собою дискусію з попередньо визначених тем. Студенти готують тези виступів, доповіді на питання семінарського заняття.

Завданнями групових семінарських занять є поглиблення теоретичних знань, отриманих на лекціях; заохочення студентів до аналізу політичних подій, активної творчої роботи із самостійного опрацювання рекомендованої літератури; вироблення у студентів умінь використовувати теоретичні політичні знання в практичній діяльності.

На кожному груповому семінарському занятті викладач оцінює підготовлені студентами доповіді, їх виступи, активність у дискусії, вміння формувати свої думки на основі вивченого матеріалу, критично його осмислювати.

Матеріали для самостійної роботи і контролю знань студентів

Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Денна форма	Заочна форма
1	Альтернативна історія в українській літературі	5	7
2	Альтернативна історія у зарубіжній літературі	5	7
3	Роль міфу у світовій літературі	5	7
4	Філософське осмислення альтернативного в українській літературі	5	7
5	Альтернативна географія у працях європейських дослідників	5	7
6	Криптоісторія у літературі народів світу	5	7
7	Постапокаліптика у працях вітчизняних та зарубіжних письменників	5	6
8	Вітчизняне літературознавство про жанр «антиутопія»	5	6
9	Стімпанк як піджанр сучасної наукової фантастики	5	6
10	Види конспірологічних теорій у літературах світу	5	6
11	Теорія загублених знань	5	7
12	Сумніви в методах, що застосовуються сучасними дослідниками у сфері історії та мовознавства	5	6
13	Сумніви в існуючих природно-наукових методах датування	5	6
14	Астрономічне датування в рамках «Нової хронології»	5	7
15	Основні причини фальсифікації історії та їх відображення у літературній практиці	5	7
16	Сценарії альтернативного розвитку історії України у працях вітчизняних дослідників	5	7
17	Твори О. Ірванця в альтернативній історії	5	7
18	Ретроальтернативістика	5	7
19	Духовний Всесвіт у працях Олеса Бердника	5	7
20	Основні причини фальсифікації історії у працях зарубіжних дослідників	5	6
21	«Міфологічне» фентезі в альтернативній історії	6	7
22	Фальсифікація історії в художній літературі	5	7
Разом		111	147

Теми рефератів

1. «Фолк-історії» у працях Юрія Шилова.
2. «Харків 1938» О. Ірванця – варіант альтернативної історії України ХХ ст.
3. «Чарівний роман для юнацтва» Марини і Сергія Дяченків «Ритуал».
4. А. Тойнбі в альтернативній історії.
5. Альтернативна література в романі-анекдоті В. Кожелянко «Дефіляда в Москві».
6. Альтернативний світ гетьманату Павла Скоропадського у повістях П. Станіславського «Протистояння. Інша реальність. Повітряні чорнороби війни», «Йшов четвертий день війни».
7. Бетризація суспільного та людського ладу в антиутопічних романах Ю. Щербака.
8. В. Івченко «Химери "Дикого поля"».
9. В. Лещенко: історія якої не було.
10. Електрика для розваг у творі І. Сілівра «Фокусник».
11. Історична альтернатива О. Ірванця «Рівне / Ровно (Стіна)».
12. Класична утопія Д. Андруш «Синглет Хігса».
13. Космічні утопії та антиутопії у творчості Олеса Бердника («Діти Безмежжя», «Зоряний Корсар», «Дві безодні»).
14. Криптоісторичні романи А. Валентинова («Сірий Шуліка», «Око сили»).
15. М. Січеславець «Східний вал. 1985: альтернативні історії про Дніпропетровськ і Січеслав».
16. Марина та Сергій Дяченко «Армагеддом»
17. Міфологічні основи роману-фєсерії Олеса Бердника «Вогнесміх».
18. Н. Савчук – цикл «Літописи Семисвіття».
19. Науково-популярні сценарії альтернативного розвитку історії України у працях Д. Шурхала.
20. Образ «загубленого світу» в романі В. Владка «Нашадки скіфів».
21. Підліткове фентезі В. Рутківського «Джури».
22. Повість-легенда Олеса Бердника «Покривало Ізиди».
23. Праці Максі Кенета в альтернативній історії.
24. Роботи Р. Фогеля в альтернативній історії.
25. Роль міфу в символічному романі Ю. Яновського «Майстер корабля».
26. Соціальні антиутопії В. Винниченка («Сонячна машина», «Лепрозорій», «Слово за тобою, Сталіне!»).

27. Утопічна фантастика Г. Пагутяк «Писар Східних Воріт Притулку».
28. Фантастика як утопія («Серце Всесвіту»).
29. Фантастичний світ в романі Марини і Сергія Дяченків «Дика енергія. Лана».
30. Фентезі В. Арєнєва «Бісова душа, або Заклятий скарб».

Реферат повинен являти собою самостійне дослідження і включати: обґрунтування вибору теми та її актуальність; аналіз літератури з обраної теми; виклад суті питання; теоретичне узагальнення і науково обґрунтовані висновки; список використаної літератури. Стиль викладення матеріалу має бути науково-діловим.

Структура реферату містить такі елементи: титульна сторінка, план, вступ (мають бути обґрунтовані актуальність та практичне значення обраної теми реферату, визначені мета та завдання роботи); основна частина (розділи, пункти, підпункти; розкривається тема реферату шляхом висвітлення основних питань); висновки (необхідно сформулювати: а) науково-теоретичні та практичні підсумки проведеного аналізу за проблематикою реферату; б) вони мають логічно пов'язуватися зі змістом викладеного матеріалу); список літератури (містить використані джерела та публікації), за необхідності – додатки.

Реферат набирають на комп'ютері в текстовому редакторі «WORD» (шрифт – 14, «Times New Roman», інтервал – 1,5). Береги: верхній – 20 мм, нижній – 20 мм, лівий – 25 мм, правий – 15 мм. Роботу роздруковують на принтері з одного боку аркуша білого паперу формату А4 (210х297 мм). Обсяг реферату – до 15 сторінок.

Контрольна робота

I варіант

1. Метажанр альтернативної історії у літературі.
2. Утопічні та антиутопічні моделі альтісторії.
3. «Фолк-історії» у працях вітчизняних та пострадянських класиків.

II варіант

1. Витоки альтернативної історії.
2. Криптоісторія та література.
3. «Нова хронологія» Фоменка-Носовського у працях письменників пострадянського простору.

III варіант

1. Альтернативна історія в дослідженнях істориків.
2. «Міфологічне» фентезі в альтернативній історії.
3. «Нова хронологія» як явище масової культури.

IV варіант

1. Жанри альтернативної історії.
2. Альтісторія в сучасній українській літературі.
3. Духовний Всесвіт у працях Олеса Бердника.

Перелік питань до заліку

1. Предмет і завдання курсу «Альтернативна історія України».
2. Методологічні принципи вивчення альтернативної історії.
3. Альтернативність – невід’ємна частина нашого життя.
4. Поняття метажанру О. Галича.
5. Відмінності жанру та метажанру Т. Бовсунівської.
6. Альтернативна історія – метажанр.
7. Типи й різновиди моделювання альтісторичних сценаріїв.
8. Концепції альтернативно-історичних творів.
9. Побудови альтісторичних сюжетів у новітньому літературному процесі.
10. Теоретико-методологічні основи альтернативно-історичного розвитку.
11. Антропологічний поворот в історіософській теорії та ідея альтернативності.
12. Конструктивістський підхід в альтернативно-історичних побудовах.
13. Проблема випадковості у філософсько-історичному дискурсі ХХ ст.
14. Свобода історика і ймовірність альтернативного бачення минулого.
15. Феномен альтернативної історії у сфері наукових досліджень.
16. Онтологія альтернативної історії.
17. Поняття альтернативної історії в філософії історії.
18. Жанрова класифікація альтернативно-історичних побудов.
19. Прояви ідей альтернативності минулого в художній культурі та медійному просторі.

20. Початки історичних альтернатив (Тит Лівій, Гальфрид Монмутський).
21. Концепція нелінійності розвитку у працях Брюссельської школи.
22. «Точки біфуркації» в альтернативній історії.
23. Жанри альтернативної історії у світовій літературі.
24. Ф. Бродель про багатоманітність історичних часів.
25. Альтісторія на межі глобального і часткового.
26. Проблеми альтернативної історії в радянській історіографії.
27. Соціальний та антропологічний виміри історії Н. Яковенко.
28. Ретроальтернавістика як філософський жанр історичної літератури.
29. Жанр «утопія» в українській фантастиці.
30. Антиутопічна модель альтернативної історії.
31. Стимпанк в українській літературі.
32. Постапокаліптичні сюжети в сучасній українській літературі.
33. КRYPTOісторична модель в українській фантастиці.
34. КRYPTOісторія – прихована історія.
35. КRYPTOісторія та вітчизняна історія: найбільш характерні прояви.
36. КRYPTOісторія сьогодення.
37. Використання криптоісторичного методу в сучасній літературі.
38. «Теорія змови» як прояв конспірологічної теорії в поясненні історичних подій.
39. Класифікація конспірологічних теорій.
40. Філософський підхід у вивченні «теорії змов».
41. Слов'янське фентезі.
42. Фентезі у прозі українських письменників-фантастів.
43. Міф в інтерпретації сучасних українських письменників-фантастів.
44. Олесь Бердник – фантаст опозиціонер.
45. Проект «Альтернативної Еволюції».
46. Гуманістичне об'єднання «Українська Духовна Республіка».
47. Ноосферна традиція В. Вернадського і О. Бердник.
48. О. Бердник – творець альтернативних світів.
49. Мета та завдання «фолк-історії» в реаліях пострадянського простору.
50. Теорії Л. Гумільова як своєрідне підґрунтя зародження «фолк-історії».
51. «Фолк-історії» у працях вітчизняних та пострадянських класиків.
52. «Нова хронологія» Фоменка-Носовського – теорія радикального перегляду історії.
53. Основні концепції «Нової хронології» у науковій та художній літературі.

54. Відмінності між «ноюю» і традиційною хронологією.
55. «Фолк-хісторі» як явище масової культури.
56. Новітня міфотворчість В. Бебика.
57. Ю. Шилов «Праісторія Русі–України».
58. Науково-популярні сценарії альтернативного розвитку історії України.
59. «Якбитологія» Д. Шурхала.
60. Альтернативи розвитку історичного процесу у творах Ю. Лукшица.

**Критерії оцінювання та засоби діагностики
результатів навчання**

№	Вид діяльності (завдання)	Критерії оцінювання	Максимальна кількість балів
1	Семінарські заняття	9 тем семінарських занять. Кожна тема оцінюється до 5-ти балів. Максимальна кількість балів за семінари (9×5)	45
2	Написання та захист реферату	Оцінювання реферату: 5 балів – написання реферату, 5 балів – захист.	10
3	Контрольна робота	3 запитання з яких кожне оцінюється в 5 балів (3×5)	15
4	Залік	У кожному заліковому білеті по 2 питання. Кожне питання оцінюється в 15 балів (15×2).	30
	Усього		100

Оцінювання результатів навчальної діяльності студентів здійснюється з урахуванням індивідуальних особливостей студентів і передбачає диференційований підхід в його організації.

Оцінюватися може виконання студентами будь-яких навчальних завдань, під час роботи над якими студенти демонструють власне історичне мислення: розгорнуті і стислі усні відповіді, письмові роботи, доповіді, реферати, виступи в дискусіях тощо.

При цьому враховується:

- розуміння студентами взаємозв'язків між історичними подіями, уміння порівнювати, пояснювати, аналізувати та критично оцінювати історичні факти;
- самостійність мислення;
- використання різних джерел історичних знань, з розумінням їх особистостей, умінням їх характеризувати і оцінювати;

- правильність і достатність добору історичних фактів для розв'язування поставлених викладачем завдань;
- чіткість і завершеність викладу;
- мовленнєва грамотність.

Критерії оцінки усної відповіді студента:

5 балів ставиться у випадку:

- студент вільно володіє визначеними програмою знаннями й уміннями;
- правильно і в достатній кількості добирає необхідні для відповіді факти;
- висловлює власне ставлення до навчального матеріалу;
- відповідь чітка і завершена;
- грамотне мовлення.

4 бали ставиться відповідно до попередніх вимог, але:

- студент має незначні ускладнення у використанні визначених програмою знань і умінь;
- під час добору фактів припускається незначних помилок;
- власне ставлення студентом висловлюється, але в аргументації трапляються окремі неточності;
- грамотне мовлення.

3 бали ставиться у такому випадку:

- студент користується лише окремими знаннями й уміннями;
- порушує логіку викладу;
- відповідь недостатньо самостійна;
- аргументація слабка;
- є суттєві помилки у знанні фактичного матеріалу та висновках;
- мовлення спрощене.

0–2 бали ставиться у разі незнання більшої частини матеріалу, відсутності будь-якої логіки викладу, а саме:

- студент не володіє необхідними для здійснення завдання уміннями;
- головного фактичного матеріалу не знає.

Критерії оцінювання контрольної роботи:

- «5» балів заслуговує студент, який всебічно, безпомилково, в логічній послідовності і вільно розкрив теоретичне питання; продемонстрував знання методики аналізу даних та інформаційно-довідкових матеріалів; наявні повні, обґрунтовані висновки та пропозиції; робота оформлена відповідно до встановлених вимог, має всі необхідні структурні елементи (вступ, основну частину, висновки); студент повно, всебічно, безпомилково відповідає на питання, поставлені викладачем з теми роботи;

– **«4» бали** отримує студент, який дав правильну, але неповну відповідь на теоретичне питання; розкрив усі аспекти поставленого питання, але припустився несуттєвих помилок; наведені матеріали правильні, але неповні; наявні висновки та пропозиції в цілому правильні, але недостатньо обґрунтовані; робота в цілому оформлена відповідно до встановлених вимог, але є незначні зауваження до оформлення; робота має всі необхідні структурні елементи (вступ, основну частину, висновки); студент в основному відповідає на питання, поставлені викладачем з теми роботи, але відповідь неповна та/або студент допускає незначні помилки;

– **«3» бали** отримує студент, який дав правильну, але суттєво неповну відповідь на теоретичне питання; недостатньо використані матеріали; висновки та пропозиції неповні; робота в цілому оформлена з суттєвими зауваженнями до встановлених вимог; робота має всі необхідні структурні елементи (вступ, основну частину, висновки); студент неповно та з помилками відповідає на питання, поставлені викладачем з теми роботи;

– **«0–2» бали** виставляється в тому випадку, якщо в роботі не розкрито вузлових елементів теоретичного питання; є суттєві помилки та викривлення; наведені дані неактуальні; відсутні або застарілі матеріали, літературні джерела; відсутні обґрунтовані висновки та пропозиції, які впливають з теми роботи; робота оформлена з суттєвими порушеннями встановлених вимог; робота не має всіх необхідних структурних елементів (вступ, основну частину, висновки); студент не відповідає на питання, поставлені викладачем з теми роботи.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для заліку
90–100	A	зараховано
82–89	B	
75–81	C	
67–74	D	
60–66	E	
35–59	FX	не зараховано з можливістю повторного складання
0–34	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Список рекомендованих джерел

Джерела

1. Бердник Олесь. Вогнесміх. К. : Тріада-А : «Афон» ВД, 2006. 550 с. (Всесвіт Олеся Бердника).
2. Бердник Олесь. Діти Безмежжя. К. : Тріада-А : «Афон» ВД, 2004. 680 с. (Всесвіт Олеся Бердника).
3. Бердник Олесь. Зоряний Корсар. К. : Тріада-А : «Афон» ВД, 2004. 572 с. (Всесвіт Олеся Бердника).
4. Бердник Олесь. Покривало Ізиди. К. : Веселка, 1969. 166 с.
5. Бердник Олесь. Серце Всесвіту. К. : Тріада-А : «Афон» ВД, 2004. С. 513–584 (Всесвіт Олеся Бердника).
6. Винниченко В. Лепрозорій. К. : Знання, 2011. 382 с.
7. Винниченко В. Слово за тобою, Сталіне! (Політична концепція в образах). *Вітчизна*. 1989. № 6. С. 43–146.
8. Винниченко В. Слово за тобою, Сталіне! (Політична концепція в образах). Нью-Йорк : Українські вісті, 1971. 374 с.
9. Винниченко В. Сонячна машина. К. : Дніпро, 1989. 619 с.
10. Владко В. Нащадки скіфів. К. : Веселка, 2009. 390 с.
11. Ірванець О. Рівне/Ровно. К. : Кальварія, 2002. 192 с.
12. Кожелянко В. Дефіляда. Львів : Кальварія, 2007. 384 с.
13. Шурхало Д. Українська «якбитологія». Нариси альтернативної історії. К. : Піраміда, 2007. 318 с.
14. Яновський Ю. І. Твори : в 5-ти т. К. : Дніпро, 1983. Т. 2 : Романи. 424 с.

Електронні джерела

15. М. Гримич. Егоїст. Дуліби, 2007. 228 с. URL: <http://avtura.com.ua/book/174/> (дата звернення: 27.06.21).
16. Олександр Ірванець. Рівне/Ровно. Фоліо, 2010. 224 с. URL: <http://avtura.com.ua/book/775/> (дата звернення: 27.06.21).
17. Олексій Чупа. Бомжі Донбасу : (Homo Profugos). LA Discursus, 2014. 148 с. URL: <http://avtura.com.ua/book/1327/> (дата звернення: 27.06.21).
18. Владислав Івченко. Химери Дикого поля. (КСД), 2014. 336 с. URL: <http://avtura.com.ua/book/1362/> (дата звернення: 27.06.21).
19. Максим Січеславець. Східний вал. 1985: альтернативні історії про Дніпропетровськ і Січеслав. Електрокнига, 2013. 178 с. URL: <http://avtura.com.ua/book/1072/> (дата звернення: 27.06.21).

20. Сашко Завара. Ката-моргана (Апокаліпсис уже завтра). Вид-во Жупанського, 2014. 224 с. URL: <http://avtura.com.ua/book/775/> (дата звернення: 27.06.21).

Література

1. Аністратенко А. Альтернативна історія в українській літературі. Чернівці, 2016. 212 с.
2. Аністратенко А. Сучасний стан розроблення і вивчення альтернативної історії як метажанру. *Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. Спільний українсько-румунський науковий журнал*. 2015. № 3 (7). С. 70–77.
3. Баран Г. П. Роман-пантопія В. Винниченка «Сонячна машина»: проблематика, особливості поетики. Дрогобич : Вимір, 2001. 194 с.
4. Бовсунівська Т. В. Основи теорії літературних жанрів. К. : ВПЦ «Київський університет», 2008. 519 с.
5. Виклади давньослов'янських легенд, або міфологія / уклад. Я. Ф. Головацький. К. : Довіра, 1991. 94 с.
6. Галич О. А. Fiction і non fiction у літературі : проблеми теорії та історії. Луганськ : СПД Резніков В. С., 2013. 368 с.
7. Гончаревський В. Цивілізаційний підхід до історії : сучасний український досвід (1991–2009). К. : Логос, 2011. 220 с.
8. Гутнікова Т. Феномен постмодерністської гри (на прикладі романів Василя Кожелянка, Юрія Андруховича, Юрія Іздрика). *Літературознавчі обрії. Праці молодих учених*. 2014. Вип. 19. С. 202–205.
9. Євченко О. В. Класична антиутопія і роман О. Ірванця «Рівне/Ровно/Стіна. Нібито роман». *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2005. Вип. 24. С. 277–281.
10. Історія української літератури ХХ століття : У 2-х кн. / за ред. В. Г. Дончика. К. : Либідь, 1995. Кн. 2. Ч. 2 : 1960–1990-ті роки. 512 с.
11. Кавун Л. Художня модель ідеального світоустрою в романі Юрія Яновського «Майстер корабля». *Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія : Лінгвістика і літературознавство : міжвуз. зб. наук. ст.* Бердянськ : БДПУ, 2009. Вип. XXII. С. 367–375.
12. Карацупа В., Левченко О. Минуле української фантастики. *Український фантастичний оглядач*. 2008. № 1. С. 44–51.
13. Карацупа В., Левченко О. Українська фантастика другої половини ХХ століття у періодиці та книжкових виданнях. *Вісник Львівського університету. Серія книгозн. бібліот. та інф. технол.* 2012. Вип. 7. С. 216–243.

14. Карацупа В., Левченко О. Українська фантастика XIX–XX століть у періодиці та книжкових виданнях. *Вісник Львівського університету. Серія книгозн. бібліот. та інф. технол.* 2011. Вип. 6. С. 215–243.
15. Козлова О. О. Філософічність роману «Лепрозорій» Володимира Винниченка. *Науковий пошук молодих дослідників. Філологічні науки*. Луганськ : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2014. № 2. С. 40–46.
16. Коробкова Н. Мариністична символіка як складник алюзійності роману «Майстер корабля» Ю. Яновського. *Актуальні проблеми слов'янської філології*. 2011. Вип. XXIV. Ч. 2. С. 175–184.
17. Котляр О. Ю. Альтернативна історія в романі В. Винниченка «Слово за тобою, Сталіне!». *Література української діаспори у світовому історико-культурному контексті*. Херсон : ХДУ, 2017. С. 56–59.
18. Котляр Ю. В. «Любов» у філософії Олеса Бердника. *Наукові праці : науково-методичний журнал*. Т. 257. Вип. 245. Філософія. Миколаїв : ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. С. 82–85.
19. Котляр Ю. В. Альтернативна історія в історичних дослідженнях. *Наукові праці : науково-методичний журнал*. Випуск 270. Т. 282. Історія. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2016. С. 64–68.
20. Котляр Ю. В. Альтернативна історія в радянській історіографії. *Гуманітарний вісник НУК : збірник наукових праць*. Вип. 10. Миколаїв : Іліон, 2017. С. 115–117.
21. Котляр Ю. В., Міронова І. С. Олесь Бердник – світоч української духовності. *Реабілітовані історією. Миколаївська область*. Кн. 3. Київ – Миколаїв : Світогляд, 2007. С. 186–188.
22. Патетичний фрегат : Роман Юрія Яновського «Майстер корабля» як літературна містифікація / упоряд. В. Панченко. К. : Факт, 2002. 344 с.
23. Поліщук О. Класифікація альтісторичних творів у новітньому літературному процесі. *Молодий вчений*. Херсон : Вид. дім «Гельветика», 2015. № 2 (17). Ч. V. С. 95–99.
24. Поліщук О. Симулякризація в альтісторичному творі В. Кожелянка «Дефіляда в Москві» як вияв глобалізаційних процесів у літературі. *Літературний процес : методологія, імена, тенденції : зб. наук. пр. (філологічні науки)*. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. № 5. С. 29–32.
25. Поліщук О. Симулякризація як один з головних принципів сюжетотворення альтернативно-історичних сценаріїв. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвуз. зб. наук. пр. молодих вчених*

- Дрогобиц. держ. пед. ун-ту імені Івана Франка. Дрогобич : Посвіт, 2015. Вип. 11. С. 194–200.
26. Сабат Г. У лабіринтах утопії та антиутопії. Дрогобич : Коло, 2002. 160 с.
 27. Святець Ю. А. Злами в історії як точки біфуркації. *Ейдос. Альманах теорії та історії історичної науки*. К. : Ін-т історії України, 2008. Вип. 3. Ч. 1. С. 297–318.
 28. Ткаченко Н. А. Антропологический поворот в историософии в контексте актуализации проблемы альтернативно-исторического развития. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2015. Вип. 6. С. 150–154.
 29. Ткаченко Н. А. Жанровое разнообразие альтернативно-исторических построений : феномен «Новой хронологии». *Гілея: науковий вісник* : збірник наукових праць. 2014. Вип. 88 (9). С. 260–264.
 30. Ткаченко Р. Роман В. Владка «Нащадки скіфів» як науково-фантастичний експеримент. *Українська література*. 2013. № 2. С. 25–27.
 31. Українська міфологія / за ред. В. Войтовича. К. : Либідь, 2002. 662 с.
 32. Українські міфи, демонологія, легенди / упоряд. М. К. Дмитренко. К. : Музична Україна, 1992. 144 с.
 33. Українці : народні вірування, повір'я, демонологія / упоряд. А. П. Пономарьов. К. : Либідь, 1992. 637 с.
 34. Уривалкін О. М. Таємниці історії України (загадки, події, факти). К. : КНТ, 2006. 403 с.
 35. Філоненко С. О. Геополітично-гендерний Warcraft : формула «загубленого світу» в романі Владислава Івченка «Химери Дикого Поля» // *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. 2015. Вип. V. С. 287–294.
 36. Хороб С. Жанр слов'янського фентезі : Володимир Аренєв «Бісова душа, або залятий скарб». *Султанівські читання* : збірник статей. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2016. Вип. V. С. 210–221.
 37. Хороб С. Стратегія фантастики та її жанроутворень : концепції літературознавців. *Вісник Прикарпатського університету. Філологія*. Івано-Франківськ, 2013–2014. Вип. 40–41. С. 56–65.
 38. Хороб С. Тіні майбутнього у тривожному світі, або бетризація суспільного та людського ладу (огляд антиутопійних романів Юрія Щербака). *Слово : Прикарпатський Вісник НТШ*. Івано-Франківськ, 2013. Вип. 2 (22). С. 473–477.
 39. Хороб С. Фантастика як утопія : творчість Олеса Бердника (на матеріалі повісті «Серце Всесвіту»). *Наукові записки Терно-*

пільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Літературознавство. Тернопіль : ТНПУ, 2014. Вип. 39. С. 247–253.

40. Хороб С. Фантастичний роман Марини та Сергія Дяченків «Ритуал» крізь призму міфологічного дискурсу. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика.* 2014. Вип. 1 (25). С. 19–22.
41. Яковенко Н. М. Вступ до історії. К. : Критика, 2007. 368 с.
42. Яковенко Н. М. Паралельний світ. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI–XVII ст. К. : Критика, 2002. 416 с.

Словник дисципліни

Терміни (укр.)	Terms (English)
Альтернативна історія – жанр фантастики, присвячений зображенню реальності, яка могла б бути, якби історія, в один зі своїх переломних моментів (точок біфуркації, або точок розвилки) пішла іншим шляхом.	Alternative history is a genre of fiction devoted to the depiction of reality, which could be, if the history went the other way in one of its turning (bifurcation) points.
Геополітика – політична концепція, яка стверджує, що в основі політики (переважно зовнішньої) певної держави лежить співвідношення географічних чинників – просторового розташування країни, розміру території, клімату, наявності природних ресурсів, густоти населення тощо.	Geopolitics is political conception, which asserts that policy (mainly external) of the certain state is based on correlation of geographical factors – spatial location of country, size of territory, climate, presence of natural resources, population etc.
Етнос – позачасова, поза-територіальна, позадержавна спільнота людей, об'єднана спільним походженням, культурою, мовою, історією, традиціями та звичаями, самосвідомістю та етнонімом (назвою).	Etnos is timeless, extraterritorial and non-state community of people united by a common origin, culture, language, history, traditions and customs, self-consciousness and ethnonym (name).
Історична подія – це одинична, неповторна, оригінальна, жорстко локалізована в часі і просторі дійсність (пригода), де бере участь певне коло осіб.	Historical event is a single, unique, original and rigidly localized in time and space reality (adventure), which involves a certain circle of people.
Історична теорія – 1) узагальнення досвіду, суспільної практики, що відбиває об'єктивні закономірності розвитку природи і суспільства; 2) сукупність узагальнених положень, що утворюють історичну науку чи її розділ; 3) сукупність наукових положень, учення про які-небудь історичні явища, факти; система поглядів з якогось питання.	Historical theory is: 1) generalization of experience, social practice that reflects the objective laws of nature and society; 2) a set of generalized provisions that form the historical science or its section; 3) a set of scientific statements, studies about any historical phenomena and facts; system of views on an issue.
Історичні традиції (перекази) – пам'ятки минулого (спогади, щоденники, дорожні нотатки, інформаційні жанри періодики), що склалися на основі вражень їх авторів від подій і прямого впливу на ці події, як правило, не мали.	Historical traditions (legends/stories) are remembrances of the past (memories, diaries, travel notes, information genres of periodicals) based on the impressions of their authors-eyewitnesses of the events and, as a rule, had no direct influence on those events.

Історичний процес (послідовна зміна станів або явищ, яка відбувається закономірним порядком, хід розвитку чого-небудь) – це сукупність явищ більш високого ступеня узагальненості.	Historical process (successive change of states or phenomena, which occurs in a natural order, the course of development of something) is a set of phenomena of a higher degree of generalization.
Історичний факт – це дійсна, не вигадана подія; дійсне явище; те, що сталося, відбулося насправді; встановлене знання, що відповідає об’єктивній реальності і є матеріалом для певних висновків, доведень; реальність, дійсність, те, що об’єктивно існує.	A historical fact is a historical fact is a real event, a phenomenon that actually happened; established knowledge that corresponds to the objective reality and is the material for certain conclusions and proofs; a reality that objectively exists.
Культурологічний підхід – це підхід, що дозволяє розглядати освіту як одну з основних складових культури і цивілізації.	Culturological approach is an approach that allows us to consider education as one of the main components of culture and civilization.
«Нова хронологія» – псевдонаукова теорія радикального перегляду історії, висунута академіком Анатолієм Фоменко.	«New chronology» – pseudo-scientific theory of radical revision of history, put forward by Academician Anatoly Fomenko.
Теорія змови (конспірологічна теорія) – теорія, котра намагається пояснити певну подію (зазвичай політичну, суспільну або історичну) швидше таємним планом групи впливових людей або організацій, аніж відкритою діяльністю чи природними причинами.	Conspiracy theory is a theory that tries to explain an event (usually political, social or historical one) by a secret plan of a group of influential people or organizations, rather than by open activity or natural causes.
Фolk-хісторі – узагальнена назва сукупності літературно-публіцистичних праць, що претендують на науковість, але які не є науковими, а також ідейно-теоретичних концепцій на історичні теми, створених, в основному, непрофесіоналами з позицій негационізму.	Folk history is a generalized name for a set of literary and journalistic works that claim to be scientific, but which are not scientific, as well as ideological and theoretical concepts on historical topics, created mainly by non-professionals from the standpoint of denying or ignoring scientifically established facts.
Цивілізаційний підхід у вивченні історії – це підхід, що дозволяє розглядати освіту як одну з основних складових культури і цивілізації.	Civilizational approach in the study of history is an approach that allows considering education as one of the main components of culture and civilization.

Навчальне видання

**Юрій Вадимович
КОТЛЯР**

АЛЬТЕРНАТИВНА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Методичні рекомендації

Випуск 374

Редактор Р. Грубіна.

*Технічний редактор О. Петроченко. Комп'ютерна верстка Н. Кардаш.
Друк С. Волинець. Фальцювальні-палітурні роботи О. Мішалкіна.*

Підписано до друку 16.09.2021.

Формат 60x84¹/₁₆. Папір офсет.

Гарнітура «Times New Roman». Друк ризограф.

Ум. друк. арк. 1,86. Обл.-вид. арк. 1,26.

Тираж 5 пр. Зам. № 6374.

Видавець і виготовлювач: ЧНУ ім. Петра Могили.

54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10.

Тел.: 8 (0512) 50–03–32, 8 (0512) 76–55–81, e-mail: rector@chmnu.edu.ua.

Свідцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6124 від 05.04.2018.